

Asia: VN/16552/2022

Arviomuistio lautamiesten valintatavasta

Lausunnonantajan lausunto

1. Pitäisikö lautamiesten valintatapaa muuttaa nykyisestä? Miksi?

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 6.

2. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimetä lautamiesehdokkaat? Miksi?

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 6.

3. Pitäisikö lautamiesten mahdollinen rikostausta selvittää ennen kuin heidät voitaisiin nimittää tehtäväänsä? Jos, niin kenen pitäisi tällainen selvitys tehdä?

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 6.

4. Jos lautamiesehdokkaita olisi enemmän kuin lautamiespaikkoja, kenen pitäisi valita lautamiehet asetettujen ehdokkaiden joukosta? Miten valinnan pitäisi tapahtua?

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 6.

5. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimittää lautamiehet? Miksi?

Tuomioistuinviraston lausunto on kokonaisuudessaan kohdassa 6.

6. Muita kommentteja arviomuistiosta?

Lautamiesjärjestelmällä on Suomessa pitkät perinteet ja kihlakunnanoikeuksissa lautamiehet osallistuivatkin lähtökohtaisesti kaikkien lainkäyttöasioiden käsittelyyn. Kokoonpanosääntely on vuosien saatossa kehittynyt niin, että lautamieskokoonpanossa ratkaistaan käräjäoikeuksissakin enää vain pieni osa asioista. Käytännössä lautamiesten osallistuminen on tavallista enää vain käräjäoikeuksissa käsiteltävissä vakavammassa väkivalta- ja seksuaalirikosasioissa. Lautamiehet eivät osallistu lainkaan käräjäoikeuden siviiliasioiden käsittelyyn, hallinto-oikeuksien tai erityistuomioistuinten lainkäyttöön taikka muutoksenhakumenettelyyn hovioikeuksissa tai korkeimmissa oikeuksissa. Kokoavasti voidaan todeta, että lainkäytön kokonaisuutta tarkasteltaessa lautamiesten osallistuminen on tällä hetkellä jo harvinaiseksi käynyt poikkeus pääsäännöstä. Edelleen voidaan todeta, ettei lautamiesten osallistumisen nykyisen kohdentumisen taustalla ole

perusteellista pohdintaa maallikkotuomareiden roolista ja osallistumisesta lainkäyttöön, vaan tilanteeseen on ajauduttu vähitellen useiden pienten peräkkäisten lainmuutosten seurauksena.

Arviomuistion laatiminen perustuu nyt jo päättyneen vaalikauden hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan lautamiesjärjestelmä säilytetään ja selvitetään vain lautamiesten valintatavan uudistamista. Tuomioistuinvirasto toteaa, että vaalikauden nyt vaihduttua on perusteltua arvioida lautamiesjärjestelmää ja sen säilyttämisen perusteita laajemmin kuin vain valintatavan osalta. On selvää, että lautamiesten nykyinen valintatapa on ongelmallinen vallan kolmijako-oppiin ja tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden kannalta. Yhtä selvää on, että vain valintatavan muuttaminen jättäisi useat keskeiset ongelmat vaille ratkaisua.

Lisäksi on todettava, että lautamiesten hakumenettelyn järjestäminen, valintaprosessit taustaselvityksineen sekä nimittäminen ovat työmäärältään varsin suuria tehtäviä. Tuomioistuimilla tai Tuomioistuinvirastolla ei nykyisillä resursseillaan ole mahdollisuutta ottaa näitä tehtäväkseen.

Jaakkola Riku
Tuomioistuinvirasto

Kumpula Pasi
Tuomioistuinvirasto